

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อการเกาะติดการใช้ยาต้านไวรัสเอดส์ของผู้ป่วย จังหวัดนครราชสีมา ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive research) แบบศึกษา ณ จุดเวลา (Cross sectional study) โดยเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกข้อมูลจากเวชระเบียนผู้ป่วย และจากการสัมภาษณ์ผู้ป่วย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้มีประชากรเป็น ผู้ติดเชื้อเอชไอวี/ ผู้ป่วยเอดส์ที่ได้รับการรักษาด้วยการรับประทานยาต้านไวรัส ในหน่วยรักษาผู้ติดเชื้อเอชไอวี/ ผู้ป่วยเอดส์ของโรงพยาบาลต่าง ๆ ในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 717 คน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา, 2552) โดยมี ลักษณะสำคัญของผู้ป่วยที่เข้าร่วมการศึกษา คือ เป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวี/ ผู้ป่วยเอดส์ที่ได้รับการรักษาด้วยการรับประทานยาต้านไวรัส ในหน่วยรักษาผู้ติดเชื้อเอชไอวี/ ผู้ป่วยเอดส์ของโรงพยาบาลต่าง ๆ ในจังหวัดนครราชสีมา มีอายุมากกว่ายี่สิบปี ได้รับประทานยาต้านไวรัสเอดส์อย่างต่อเนื่องมานานมากกว่าหนึ่งปี และเข้ารับบริการในสถานบริการที่มีหน่วยให้บริการดูแลรักษาผู้ติดเชื้อเอชไอวี และผู้ป่วยเอดส์ และมีการดำเนินงานให้บริการดูแลรักษาผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์มากกว่าหนึ่งปี และมีผู้รับบริการในหน่วยให้บริการนี้มากกว่าสิบคน

กลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการคำนวณด้วยวิธีการของ Yamane (Tora Yamane, 1973, อ้างถึงใน บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551, หน้า 115) และกำหนดความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง เป็น 0.10 ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

n หมายถึง ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N หมายถึง จำนวนประชากร เป็น 717 คน

e หมายถึง ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 0.10

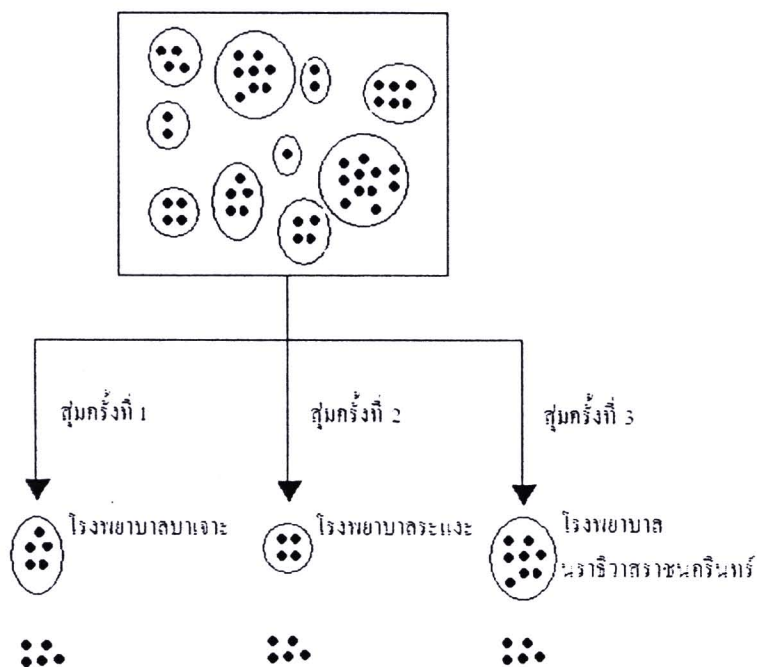

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{717}{1 + 717(0.10)^2}$$
$$n = \frac{717}{8.17}$$
$$n = 87.76$$

ดังนั้น สามารถคำนวณขนาดตัวอย่างได้เป็น 88 คน

การสุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ใช้การสุ่มแบบขกกลุ่ม โดยสุ่มโรงพยาบาลที่ให้บริการแก่ผู้ป่วยที่รับยาต้านไวรัส สุ่มครั้งแรก สุ่มได้โรงพยาบาลบาเจาะ ซึ่งมีจำนวนผู้ป่วยที่รับประทานยาต้านไวรัส 33 คน แต่มีผู้ป่วยเข้าเกณฑ์การสัมภาษณ์เพียง 23 คน ทำการสัมภาษณ์ทุกคน สุ่มโรงพยาบาลครั้งที่สอง ได้โรงพยาบาลระแงะ ซึ่งมีจำนวนผู้ป่วยที่รับประทานยาต้านไวรัส 44 คน แต่มีผู้ป่วยเข้าเกณฑ์การสัมภาษณ์ และเข้าร่วมสัมภาษณ์ 25 คน สุ่มครั้งที่ 3 สุ่มได้โรงพยาบาลนราธิวาสราชนครินทร์ ซึ่งมีผู้ป่วยที่รับประทานยาต้านไวรัส 165 คน แต่มีผู้ป่วยเข้าเกณฑ์การสัมภาษณ์ และเข้าร่วมสัมภาษณ์ จำนวน 44 คน

ภาพที่ 2 การสุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้มีการเก็บข้อมูลสองลักษณะ ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากเวชระเบียนผู้ป่วย แล้วบันทึกในแบบบันทึกข้อมูลพื้นฐาน และการเก็บข้อมูลจากผู้ป่วยด้วยการสัมภาษณ์โดยตรง ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

1. แบบบันทึกข้อมูลพื้นฐาน เป็นเครื่องมือที่ใช้บันทึกข้อมูลพื้นฐานจากเวชระเบียนผู้ป่วย โดยบันทึกข้อมูล เพศ อายุ ระดับภาวะภูมิคุ้มกัน (Absolute CD4 count) ปริมาณเชื้อไวรัส (Viral Load) ภาวะติดเชื้อฉวยโอกาส ระยะเวลาที่ได้รับยาต้านไวรัส

2. แบบบันทึกการสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือที่ใช้เป็นแนวการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ซึ่งจะประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่1 ข้อมูลทั่วไป เป็นข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับอายุ การศึกษา สถานภาพสมรส ศาสนา อาชีพ รายได้ ผู้ที่อยู่ด้วยกันที่บ้าน

ส่วนที่2 การเกาะติดการใช้ยาต้านไวรัส เป็นส่วนที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการรับประทานยาต้านไวรัส ประกอบด้วย สูตรยาต้านไวรัส ระยะเวลาที่ได้รับประทานยาต้านไวรัส ตั้งแต่เริ่มต้น เวลาที่รับประทานยาในแต่ละวัน จำนวนเม็ดยาที่ผู้ป่วยรับประทานจริงในช่วงเวลาที่ผ่านมา จำนวนเม็ดยาที่ผู้ป่วยควรรับประทานตามคำสั่งแพทย์ในช่วงเวลาที่ผ่านมา และวิธีการช่วยเตือนการรับประทานยาต้านไวรัส

ส่วนที่ 3 การสนับสนุนทางสังคม เป็นส่วนที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม ประกอบด้วย แหล่งการสนับสนุนทางสังคม ระดับการสนับสนุนทางสังคมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การสนับสนุนทางอารมณ์ การสนับสนุนด้านการให้การประเมินผล การสนับสนุนด้านข้อมูล และคำแนะนำ และการสนับสนุนปัจจัยทางเครื่องมือ จากแหล่งการสนับสนุนทางสังคมต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มผู้ติดเชื้อ ครอบครัวผู้ติดเชื้อ เพื่อน เพื่อนบ้าน ผู้นำศาสนา และผู้ให้บริการสุขภาพ

อนึ่ง ผู้วิจัยได้รวมแบบบันทึกข้อมูลพื้นฐาน และแบบบันทึกการสัมภาษณ์เข้าด้วยกัน เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูล และได้ออกแบบและจัดทำเครื่องมือชุดนี้ขึ้นมา ให้เหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ โดยใช้แนวคิดจากทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคมของเฮาส์

ภายหลังจากการสร้างแบบบันทึกการสัมภาษณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้โดยบันทึกข้อมูลพื้นฐานและสัมภาษณ์ผู้ป่วยจำนวน 15 คน ในกลุ่มผู้ป่วยที่มีได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทดสอบความสามารถในการนำไปใช้ของเครื่องมือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์ ร่วมกับผู้ช่วยวิจัยที่ได้รับการชี้แจงรายละเอียดการวิจัยอีกหนึ่งคน มีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ขออนุญาตผู้อำนวยการ โรงพยาบาลบาเจาะ ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลระแงะ และผู้อำนวยการ โรงพยาบาลนราธิวาสราชนครินทร์ เพื่อเข้าสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย
2. นัดหมายและประสานงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล ในเดือนมิถุนายน 2552 โดยมีรายละเอียดการเก็บข้อมูล ดังนี้
 - 2.1 โรงพยาบาลนราธิวาสราชนครินทร์ วันที่ 8 มิถุนายน 2552
 - 2.2 โรงพยาบาลบาเจาะ วันที่ 15 มิถุนายน 2552
 - 2.3 โรงพยาบาลระแงะ วันที่ 25 มิถุนายน 2552
3. สัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละโรงพยาบาล โดยสัมภาษณ์ผู้ป่วย และบันทึกข้อมูลจากเวชระเบียน ในหน่วยดูแลรักษาผู้ป่วยติดเชื่อเอชไอวี/ ผู้ป่วยเอดส์ของโรงพยาบาลนั้น ๆ การสัมภาษณ์จะปฏิบัติในช่วงเวลาภายหลังจากที่ผู้ป่วยเข้าพบแพทย์แล้ว
4. รวบรวมแบบบันทึก และแบบสัมภาษณ์ทั้งหมดนำมาตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูลเพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังจากที่ได้ทำการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

- 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วย ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานบริการที่ผู้ป่วยรับบริการรักษา ระดับการศึกษา ศาสนา สถานภาพสมรส และลักษณะการอยู่ร่วมกันของครอบครัว ได้วิเคราะห์ โดยแจกแจงความถี่ หาจำนวน และค่าร้อยละ สำหรับอายุของผู้ป่วยนั้น ได้วิเคราะห์หาอายุเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพิ่มเติมด้วย
2. การสนับสนุนทางสังคม มีรายละเอียดการวิเคราะห์ ดังนี้
 - 2.1 แหล่งการสนับสนุนทางสังคม ทำการวิเคราะห์การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มผู้ติดเชื้อ ครอบครัว เพื่อน เพื่อนบ้าน ผู้นำศาสนา และผู้ให้บริการ ตามการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ โดยหาจำนวน และค่าร้อยละ
 - 2.2 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมในแต่ละด้าน ได้วิเคราะห์การได้รับการสนับสนุนทางสังคมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านอารมณ์ ด้านข้อมูลและคำแนะนำ ด้านการประเมินผล และด้านวัตถุ ตามระดับที่ผู้ป่วยประเมินการได้รับการสนับสนุน เป็นจำนวน และร้อยละ

2.3 ระดับการได้รับการสนับสนุนทางสังคม ได้วิเคราะห์โดยพิจารณาจากระดับการสนับสนุนทางสังคมที่ผู้ป่วยได้ประเมินไว้ โดยเทียบค่าคะแนนได้ ดังนี้

น้อยที่สุด	ให้คะแนน	1
น้อย	ให้คะแนน	2
ปานกลาง	ให้คะแนน	3
มาก	ให้คะแนน	4
มากที่สุด	ให้คะแนน	5

จากนั้นนำค่าคะแนนระดับการสนับสนุนทางสังคมรวมมาแบ่งระดับแบบอิงเกณฑ์ เป็น 3 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์ในการจัดระดับคะแนนการสนับสนุนทางสังคม ดังนี้

การสนับสนุนทางสังคมน้อย	ได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60
การสนับสนุนทางสังคมปานกลาง	ได้คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 60 - 79
การสนับสนุนทางสังคมมาก	ได้คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป

3. ภาวะการป่วยและการรักษา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ ระยะเวลาเข้ารับการรักษาระดับ ภูมิคุ้มกัน ระดับปริมาณเชื้อไวรัส ภาวะติดเชื้อฉวยโอกาส สูตรยาต้านไวรัส ความตรงต่อเวลาใน รับประทานยา เครื่องช่วยเตือนให้รับประทานยาตรงเวลา การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มผู้ติดเชื้อ และการเปิดเผยตัวโรคต่อแหล่งการสนับสนุนทางสังคม โดยแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

4. การเกาะติดการใช้ยาต้านไวรัส

4.1 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้หาค่าการเกาะติดการใช้ยาต้านไวรัส โดยใช้สูตรการ คำนวณ ดังนี้ (อรรถพร หิรัญศิษฐ์, 2547, หน้า 21 - 35)

$$\% \text{ Adherence} = \frac{(\text{initial stock} + \text{refilled amount}) - \text{final stock}}{\text{Numbers of pill/day} \times \text{number of days in follow up}} \times 100$$

Initial stock : จำนวนเม็ดยาที่ได้รับเริ่มต้น

Refilled amount : จำนวนเม็ดยาที่ได้รับเพิ่มเติม

Final stock : จำนวนเม็ดยาที่เหลืออยู่

Numbers of pill/day : จำนวนเม็ดยาที่รับประทานในหนึ่งวัน

Number of days in follow up: จำนวนวันตั้งแต่รับยาครั้งที่ผ่านมา จนถึงวันที่นัดหมาย

4.2 วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของโรงพยาบาลแต่ละแห่งต่อการเกาะติดการใช้ยาต้านไวรัส รวมถึงความสัมพันธ์ของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมต่อการเกาะติดการใช้ยาต้านไวรัส โดยใช้สถิติไคสแควร์

การพิทักษ์สิทธิตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยให้แก่กลุ่มตัวอย่าง อธิบายวัตถุประสงค์ และความสำคัญของการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล การขออนุญาตในการตอบคำถาม การปกปิดและรักษาความลับของผู้ป่วย การวิเคราะห์ และการนำเสนอผลการวิจัย

ผู้เข้าร่วมเป็นตัวอย่างการวิจัยจะได้รับข้อมูลถึงสิทธิต่าง ๆ ดังนี้ คือ สิทธิในการถอนตัวจากการศึกษา ข้อมูลต่าง ๆ ผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับ การเผยแพร่ผลการวิจัย จะนำเสนอเป็นทางวิชาการ และไม่มีการเปิดเผยชื่อของผู้เข้าร่วมเป็นตัวอย่างการศึกษาโดยเด็ดขาด

นอกจากนี้จะมีการขออนุญาตการทำวิจัยต่อหัวหน้าสถานบริการ และมีการชี้แจงและทำความเข้าใจถึงการพิทักษ์สิทธิต่อผู้เก็บข้อมูลอย่างสมบูรณ์